

KORČULANSKA PJESMA O CRNOMIRIMA

U selu Čari na otoku Korčuli postoji stara lokalna predaja o sukobu Čarana s mletačkim knezom-namjesnikom u Korčuli. Evo kratkog sadržaja ove predaje kako je sam narod pripovijeda. Knez je, odmah kad je došao na otok, postavio zahtjev da mu svako selo odredi tzv. »knežinu«. Sva su se sela odazvala toj naredbi i predala knezu dio svojih najboljih zemljišta. Samo je selo Čara odbilo da se odazove toj naredbi. U Čari je, prema predaji, tada bila moćna obitelj Crnomira, koja se sastojala od devetero braće i jedne sestre, a najstariji brat Petar bio je poglavar sela. Knez je pozvao Petra preda se i ponovio svoj zahtjev, a Petar se pravdao time da je selo siromašno a zemlja neplodna, pa je knezu ponudio neka stjenovita zemljišta. Kada se knez s time nije htio zadovoljiti, rekao mu je Petar: »Ako ti je to malo, tada uzmi i ovo —«, a pritom je pustio vjetar i odmah pobjegao.¹ Razljučen knez naredi svojih stražarima da Petra uhvate. Oni su ga dostigli i ubili kod mjesta koje se zove Klokolina. Kada su ostala braća našla mrtva Petra, podigla su se na Korčulu da osvete bratovu smrt, ali je knez dao zatvoriti gradska vrata. Nešto kasnije, kada je knez obilazio svoje »knežine«, postavila su braća zasjedu kod mjesta koje se zove Kovačeva postelja, tamo ubili kneza i njegovu pratnju, te ga zakopali na mjestu koje se zove Knežev grob. Nato su Mlečani podigli vojsku na Čaru i u tom sukobu, koji se zbio na Dubovu, poginula su, pored mnogih Čarana, još i dva brata Crnomira i to Stojan i Uroš a ostalu braću su Mlečani uhvatili žive i osudili ih na galije. U istrazi, koju su Mlečani tada proveli, pitali su Čarane tko je ubio kneza, našto su ovi odgovorili: »Bat«, — a na pitanje tko je držao bat, odgovorili su: »Svak«. Kasnije je, prema predaji, porušena i kuća Crnomira (pokazali su mi i mjesto gdje je navodno ta kuća nekoć stajala), a Čarani su u spomen Petra Crnomira i njegove braće ustanovili spomen-misu na Petrovo, te se do pred I svjetski rat na taj dan poslije svečane mise pjevao

¹ To bi dakle u neku ruku bio hrvatski pendant popularnom njemačkom »vitezu s gvozdеноm rukom«, jednorukom Götzu von Berlichingen (1480—1562), koji je neko vrijeme bio i jedan od vođa seljačke bune. I on je naime — prema Goetheu — na poziv da se pokori i preda, odgovorio kapetanu vojske koja je opsjedala njegov grad, na sličan nepristojan način, pa prema tome izgleda da vrijeđanja takve vrste nisu nipošto bila rijedak način reakcije u sredovječnim razmiricama i da su bila isto tako raširena kao i seljačke bune protiv samovolje feudalaca.

De profundis za mrtve.² Kada se 1843. uređivalo groblje, naišlo se, kako tvrdi predaja, na grob u kojemu je bila kamena ploča s križem, a u zemlji su bile kosti, jedna karafa i jedan pozlaćeni srebrni prsten na kojem je bila pločica s nekim znacima. Narodna predaja tumači da je to grob Petra Crnomira, da je u karafi bila njegova krv, a zapis na pr-

Narodni pjevač Ante Baničević iz Čare na Korčuli

stenu da znači Pro patria. — Nadalje narodna predaja sadrži i neke historijske podatke za koje nije vjerojatno da ih je narod sam izmislio, nego su oni očito kasnije predaji dodani pod utjecajem publikacije N. Ostoića.³

² To mi je potvrdio i čarski župnik, ali ni njemu nije poznato kada i od koga je ustanovljen taj De profundis, jer podataka u župskoj arhivi nema.

³ Compendio storico dell' isola di Curzola, per Nicolò Ostoič da Blatta di Curzola. Anno 1858. Zara, 1878., pagg. 92—94 Capitolo XV. Kzarra.

Ostoić donosi predaju o sukobu gotovo posvema onako kako se ona još i danas priča u Čari (donosi i monogram prstena), ali kod njega još nema podatka o kaznenoj ekspediciji Mlečana na Čaru i njenih posljedica, a isto tako ne spominje imena ostale braće Crnomira, niti podatak da su osuđeni na galije. Kod njega nema ni onoga domišljatog odgovora (Bat-Svak), pa su svi ovi detalji vjerojatno dodani tek nakon objave ove predaje po Ostoiću. Međutim sam Ostoić daje jedan drugi važan podatak, naime, da je o toj predaji ispjevao pjesmu, tada još vrlo mladi, natpop Ivan Kapor.⁴

Ostoić postavlja i hipotezu da se taj događaj mogao zbiti negdje između 999. i 1100. kada je Korčula prvi put pala pod vlast Mletaka.

To je dakle prvi štampani podatak o samoj predaji kao i o postojanju pjesme u kojoj je ta predaja opjevana. Najstariju pak štampanu verziju pjesme objavio je Glavić.⁵ Ova se sadržajno u suštini potpuno poklapa s Ostoićevim prikazom, pa je prema tome očito da se obojica vjerno pridržavaju narodne predaje kako se ona u njihovo vrijeme pričala u narodu.

Drugih štampanih verzija nisam našao, premda stari Čarani tvrde da je u svoje vrijeme pjesma bila štampana u posebnim brošurama koje su bile vrlo raširene po cijeloj Korčuli, pa i po susjednom primorju, ali na žalost nitko nije sačuvao ni jednog primjerka ovih brošura, niti itko zna kazati tko ih je izdavao. Ali su otokom kolali i brojni rukopisni primjerci za koje se također danas više ne zna tko ih je sačinio, niti ih je itko sačuvao. Stoga nisam mogao ustanoviti da li su one sadržale Glavićevu verziju ili koju drugu.

Meni je tu pjesmu otpjevao u Čari tamošnji popularni pjevač narodnih pjesama, naročito balada i epskih pjesama, Ante Baničević pok. Jakova rođ. 1900. i ja sam njegovo pjevanje snimio magnetofonom. Njegova verzija balade o Crnomirimima raširena je danas po cijelom otoku i ona kola u brojnim prijepisima perom i pisačim strojem. Ante tvrdi da baladu o Crnomirimima nije naučio iz štampane verzije nego još u djetinjstvu od svoga djeda, babe i majke. Od njih je čuo da je baladu spjevao neki Kaštropili iz Blata, ali o ovome nisam uspio dobiti nikakvih podataka.

Verzija koju pjeva Ante Baničević gotovo se potpuno podudara sa starijom verzijom koju je objavio Glavić i očito je da ona izravno potječe od nje. Razlike se sastoje uglavnom u tome što na nekim mjestima čas jedna čas druga verzija ide više u širinu opisa, a i po tome što su Baničeviću očito već tuđi neki zastarjeli izrazi i gramatički oblici Glavićeve

⁴ Ivan Kapor (umro 1849) bio je arheolog i historičar. Obitelj Kapor imala je posjede u Čari s ljetnikovcem u kojemu su često boravili članovi obitelji te je Ivan Kapor znao sigurno tu predaju iz usta samog naroda u Čari.

⁵ Narodne pjesme iz usta i rukopisa skupio i za štampu spravio pop Baldo Melkov Glavić. Zbirka I., U Dubrovniku. Troškom knjižare D. Pretnera, 1889. (Narodna biblioteka sv. XXV). — Pjesmarica ima dva dijela: »I. iz usta« i »II. iz rukopisa«. U tom II dijelu, na strani 131—139 objavljena je naša balada pod naslovom »Kčarani braća Crnomiri«, uz opasku na dnu stranice: »Iz rukopisa Lombargjanina Ivana Markovine, otok Korčula«. — Glavić ne navodi Markovinu izričito kao autora pjesme, nego samo kao vlasnika rukopisa.

verzije, pa ih izgovara pogrešno ili ih zamjenjuje današnjim ili lokalnim riječima i oblicima; no glavna je razlika u tome, što su kod Glavića dva i dva stiha rimuju, a kod Baničevića to rimovanje više nije dosljedno provedeno, pa se po tome njegova verzija više približava narodnim oblicima balade. Zajedničko je objema verzijama da su spjevane u desetercu (4+6 slogova), ali je očito i to da ju je ispjevao školovan čovjek koji dobro poznaje dubrovačke građanske pjesnike svoga vremena, jer to nije ni jezik ni način izražavanja korčulanskog seljaka.

Historičar V. Foretić^{5a} smatra veoma vjerojatnim da je baladu spjevao Ivan Kapora, sudeći već i po jeziku, jer su se korčulanski školovani pjesnici povodili za dubrovačkim književnim govorom, te je kod njih mješavina ikavštine i ijekavštine, sasvim onako kako je to u verziji koju je objavio Glavić. Dalje mi je saopćio podatak da je o braći Crnomirima objelodanjena historijska pripovijest Petra Franasovića iz Korčule,⁶ koji također meće ovaj događaj u početak XI st., a navodi također da postoji pjesma Ivana Kapora. — V. Foretić misli da bi predaja o sukobu mogla imati historijsku jezgru, jer je bilo borbe između stanovništva i kneza zbog »knežina« te je s tim u vezi bila provedena na Korčuli od 1409. do 1411. prva naša agrarna reforma svoje vrste. No pisanih podataka o imenu Crnomira nije dosad našao u historijskim dokumentima, niti je igdje našao podatak da je na Korčuli bio ubijen koji knez, pa stoga Foretić misli da je možda bio ubijen neki zastupnik ili izaslanik kneza, a narodna tradicija je stvar uveličala kao da je bio ubijen knez. Foretić dopušta i mogućnost da je tu posrijedi mobilni motiv, jer da i na susjednom otoku Mljetu postoji predaja o pogibiji nekog kneza. Osim toga mi je V. Foretić saopćio da su 1887. dva naučna svjedoka⁷ na mjestu koje se zove Knežev grob vidjeli samo prehistorijsku gomilu, dok je prema Ostoiću tu trebalo biti otvoreni grob.⁸

Historičar Marijana Gušić,⁹ u pogledu predaje o Crnomirima, smatra da bi plemensko ime Crnomiri moglo ukazati na zahumsko-neretljansko podrijetlo. Ona je mišljenja da u prilog vjerojatnosti samog sukoba između Čarana i kneza i pogibije tadanjega plemenskog poglavara Petra Crnomira govore dvije činjenice, 1. što je historijski dokazano da je bilo

^{5a} Dr Vinko Foretić, direktor Državnog arhiva u Dubrovniku napisao je djelo »Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420« (Zagreb, 1940), te mi je, kao izvrstan poznavalac Korčule, dao vrlo dragocjene podatke, na kojima mu i ovom prilikom zahvaljujem.

⁶ U dubrovačkom »Slovincu« g. 1880. — Franasović pripada krugu književnika oko »Slovinca«. On je svoju pripovijest obradio prema predaji kakva je zapisana kod Ostoića ali Foretić ne zna da li ju je uzeo iz Ostoića ili čuo direktno od naroda.

⁷ Frano Radić i Vid Vuletić-Vukasović koji su objavili članak »Arheološke bilješke s putovanja po otoku Korčuli u mjesecu svibnju 1887. god.« u »Vijestniku hrvatskoga arheološkoga društva god. IX—1887.

⁸ una tomba aperta.

⁹ Zahvaljujem i na ovome mjestu prof. Marijani Gušić, direktoru Etnografskog muzeja u Zagrebu, koja mi je svojim savjetima mnogo pomogla pri sređivanju historijskih podataka koje sam skupio.

buna seljaka zbog zemlje; 2. što se u čarskoj župnoj crkvi već od davnine služila tradicionalna spomen-misa za Petra Crnomira. M. Gušić ne isključuje mogućnost da se taj događaj mogao zbiti početkom X st., ali smatra da se ne može dati nikakva decidirana izjava prije nego što se izvrše temeljite studije svega postojećeg historijskog materijala. Međutim, u pogledu podataka o ubojstvu kneza, misli da je to tipični mobilni motiv, koji je tek narodna mašta dovela u vezu s predajom o Crnomirima, ali ona smatra da to nema nikakve veze s pogibijom kneza u predaji o postanku imena Babino polje na otoku Mljetu, jer je to fabula sasvim druge vrste; tamo se naime radi o borbi između (romanskog) duke Remina i (slavenskog) kralja Dešina.¹⁰ Podudarno je kod ovih dviju predaja samo to da jedna i druga sadrže neke slične, ali nebitne epizode, kao što je motiv o pronađenom prstenu u grobu i domišljati odgovor seljaka (Bat-Svak), a to su vrlo rašireni mobilni motivi. No bez obzira na sve to, M. Gušić smatra da je predaja vrlo zanimljiva i da bi zaslužila da joj se posveti historijska studija.

Današnji glavni održavalac ove stihovane narodne predaje, Ante Baničević ugledan je zemljoradnik u Čari, te je prije II svjetskog rata bio i glavar sela, a također i jedan od glavnih pokretača oko održavanja tradicionalne viteške igre k u m p a n j i j a, koja se prije izvodila svake godine o Vidov-danu, odnosno o Petrovu. Pjevanje narodnih pjesama naučio je još kao 10 godišnji dječak od svoga djeda, koji je bio vješt guslar. U Čari se nekoć pjevalo uz gusle od prigode do prigode, najviše »u kominu« uz vatru u jesensko i zimsko doba, a i kod »badnjaka« o Božiću. Ante je slušao mnoge guslare i muške i ženske pjevače bez gusala, a oni su svi znali pjevati i pjesmu o Crnomirima, ali je najviše pjesama naučio od svoga djeda, babe i majke: Baničević Luke pok. Jurja, Baničević Jake r. Laus, Baničević Frane r. Marelić (svi već davno pokojni). Mnoge je pjesme naučio poslije i iz različitih pjesmarica.

U muzičkom pogledu Baničevićevo je pjevanje balade o Crnomirima tipično solističko pjevanje narodnih pjesama, napose balada, na našem južnom Jadranu. Nekoć su muškarci pjevali takve pjesme većinom uz gusle, a bez njih samo pri radu. Zanimljivo je da su, kako na otocima tako i u primorju, muškarci pri radu pjevali solo, a žene uvijek po dvije unisono. Melika takva pjevanja mnogo je raspjevanija od melike uz gusle, ali je taj način mnogo karakterističniji za žene nego za muškarce i to u takvoj mjeri, da bih ja to pjevanje najradije nazvao »ženskim načinom«. Danas oba načina naglo nestaju, pa mladi naraštaj više ne zna, a i neće da nauči tradicionalno pjevanje narodnih pjesama, starija generacija pak rijetko pjeva, pa je tako Ante Baničević jedan od malog broja još postojećih korčulanskih pjevača balada. On zna pjevati i uz gusle, ali radije pjeva bez njih, pa je tako pjevao i meni.

¹⁰ Ovu je legendu dr Branimir Gušić objelodanio u svome radu »Na Bijedu« u božićnom prilogu Jadranskog dnevnika, Split 1935. II broj 320, a i ja sam je zapisao 1956. u Babinu polju; no u toj predaji se uopće ne radi o pobuni seljaka. — O ubojstvu kneza i o »batu« u mljetskoj tradiciji, vidi i: Engel-Stojanović »Povijest Dubrovačke republike«, 1923., str. 402.

Njegovo je pjevanje improvizatorsko, tj. on stanovitu meličku formulu slobodno varira. Pri tom formira melostrofe svaku po četiri melostih. Melostih odgovara jednom deseteračkom stihu, ali melostrofa ne odgovara strofi, budući da naše prave stare narodne epske pjesme, balade i romance nemaju strofa. Stoga dolazi do toga da se završetak pravilne melostrofe od četiri melostih vrlo rijetko — i to uvijek samo slučajno — podudara sa svršetkom tekstovne rečenice. Katkada i sâm Baničević osjeća taj nesklad, pa tada proširuje melostrof u umetanjem jednog ili više melostihova sve dotle dok, po njegovu osjećaju, može doći do logičkog zastoja (predaha) u toku pjesničkog teksta. Tako to biva i drugdje gdje se pri pjevanju stvaraju melostrofe, npr. u Konavlima i Župi dubrovačkoj. Prilagođivanje zahtjevima teksta nije kod svakog pjevača podjednako, a ni kod istog pjevača nije konsekventno provedeno u toku duže pjesme, jer to s jedne strane zavisi o nadarenosti pjevača i njegovu prirodnom osjećaju za smislenu interpretiranje teksta, a s druge strane i o njegovu momentanom raspoloženju, o časovitoj koncentraciji i pomniji kojom interpretira pjesmu, a kod duže pjesme i o stupnju svježine ili zamorenosti u toku pjevanja. Tako je i kod Baničevića. Njegova je melostrofa po pravilu takva, da su donekle istovetni prvi i četvrti melostih, tj. obadva počinju s istim inicijalisom i završavaju s istim finalisom, a razlikuju se jedino po tome što četvrti melostih završava fermatom, poslije koje dolazi predah. Drugi i treći melostih razlikuju se međusobno (ne uvijek) i inicijalnim tonom, ali također imaju isti finalni ton. Inače se svi melostihovi uglavnom podudaraju melički i ritmički, s tom razlikom što prvi i četvrti imaju zadržavani inicijalis, koji se doimlje poput shematizirane fermate, a rezultat toga je da su 1. i 4. melostih za osminku dulji od ostalih dvaju. Kod prije spomenutog produženja melostrofe umeće Baničević najvećma ponavljanje prethodnog melostih ili pak umeće koji drugi melostih, a završava takvu produženu melostrof u redovito četvrtim melostihom, a samo izuzetno (pet puta u toku čitave pjesme) trećim melostihom, ali u tom slučaju stavlja na finalni ton toga trećeg melostih fermatu, jer je to supstitucija pravilnom završnom četvrtom melostihu, a poslije njega uzima obligatni predah. Unatoč takvoj Baničevićevoj snalažljivosti ipak se i njemu potkradaju i promašaji, pa završava melostrof u katkada i usred tekstovne rečenice, što se ima pripisati časovitoj dekoncentraciji zbog rastresenosti ili pak mjestimičnoj potrebi da se prisjeti daljnjeg teksta, ali katkada i zamoru — i tada mu pjevanje teče samo nekontroliranom rutinerskom inercijom koja neminovno dovodi do ovakvih promašaja. Što se tiče predahâ, oni kod Baničevića dolaze po pravilu nakon svakoga četvrtog melostih, ali katkada, unatoč iskusnom ekonomiziranju, ponestane mu daha i u toku melostih, pa on u takvu slučaju brzo udahne usred stiha, a bogme katkada i usred riječi, no on to čini prilično spretno, tako da prisutni, na tekst koncentrirani slušalac, to gotovo i ne zapaža, to više što je publika mahom emocionalno angažirana sadržajem pjesme, pa takve promašaje bilježi jedino nepristrani magnetofon. To isto vrijedi i za zabune u tekstu koje se pjevaču katkad potkradaju u toku pjevanja, što dovodi do po-

navljanja ili ispuštanja pojedine riječi, zbog čega melostih biva duži ili kraći — ali to su sve razumljive zabune.

Baničević ne pjeva, poput mnogih drugih narodnih pjevača epskih pjesama i balada, sve pjesme svoga velikog repertoara na isti melički obrazac, nego raspolaže s nekoliko obrazaca koji se donekle međusobno razlikuju. Obrazac kojim se poslužio pri pjevanju balade o Crnomirima kada sam snimao, kreće se u okviru dorskog heksakorda f-d¹ (u notaciji po Ilmari Krohnu: g¹-e²) i to tako da je kod prvog i četvrtog melostiha inicijalni ton četvrta ljestvična stupka, a drugi i treći melostih počinju s prvom ili s drugom ljestvičnom stupkom; finalis svakog melostiha je uvijek i bez izuzetka modalna tonika koju on prema dolje (na subtonium modi) ni u toku pjevanja nikada ne prekoračuje, kako to mnogi narodni pjevači običavaju činiti. Ritmičko-taktni obrazac Baničevića je pravilno za 1. i 4. melostih 5+5+3 osmine, a za 2. i 3. melostih 4+5+3 osmine.

Na usporednoj tabeli navedene su sve varijante pojedinih melostihova, i uz svaki melostih se nalazi i broj njegova pojavljivanja u toku pjevanja, pa se može lako vidjeti koje su varijante rjeđe a koje češće. Tu se nalazi svako, pa i najmanje odstupanje, sve nepravilnosti i zabune i svi pogrešni predasi. Svaki melostih je na toj tabeli označen rednim brojem ispred crtovlja, a kod teksta pjesme nalazi se poslije svakoga stiha u zagradi broj melodičke varijante na koju je Baničević dotični stih pjevao. Ako dakle netko želi da reproducira čitavu baladu onako kako ju je pjevao Baničević, mora samo da sastavi melostihove po redosljedu numeracije kod teksta. Ovaj način primijenio sam zato što s jedne strane tabela pruža mogućnost preglednije komparacije meličkih i ritmičkih varijanata, a s druge strane omogućuje numeracija da se rekonstruira cijela pjesma.

TEKST PJESME

- Devet dubi kolom su rasteni (20)
 Sred dubine stan vode studene, (39b)
 Nad vodicom za ures stajah(u) (10)
 Ter granama l'jepi hlad činjahu (68)
 5 Pastirima, mladim pastircam', (13)
 Crnim ovcam' i kozama b'jelim. (2)
 Al to nisu naokolo dubi, (1)
 Nit je voda u koj' stinu zubi, (67)
 Već je ono do devet brajena, (7)
 10 Složne braće devet Crnomira; (22)
 A to nije studena vodica, (9)
 Već je njika rođena sestrice. (30)
 Štono dubi l'jepi hlad činjah(u) (8)
 Živinice jer nji' se klanjah(u) (42)
 15 To je čarsko selo ponosito, (1)
 Ponosito i vele čestito. (55)
 Pod obranom čarskih junakova (9)
 Dar ne daje knezu od Mletaka. (22)
 Što je jedan od nji' najizvršnji (16)
 20 To je Petar od svih najstariji (55)
 Vr'jednji glavlar sela malenoga (1)
 Koga štuju kako oca svoga. (22)
 Vr'jednja braća u skladu živ'jah(u)
 (12)
 Ter se kruto među se ljubljahu, (69)
 25 Ni jedan se ženit ne htijaše, (19)
 Svaki od njih jere se bojaš(e) (51)
 Da nevjeste različite čudi, (6)
 Kako i čedo ko' se obnoć budi, (66)
 Uzrok bude bratinskog nesklada (1)
 30 Od početka i mržnje i jada. (48)
 Ka' to vidi ljubezna sestrice, (6)
 Ne hti ni ona biti muženica, (33)
 Da ženidbom, ko'm bi draga stekla,
 (1)
 Ne bih braću od sebe odrekla. (62)
 35 Kripos' tak'a i tak'o miljenje, (15)
 Crnomirske kuće urešenje, (22)
 Do daleka mnogo se znadiš(e), (5)
 Te po mjestim' svak nji' se čudaše.
 (55)
 Ma najviše Smokvica starija, (1)
 40 Koja čarskom selu najbližnja. (27)
 Sama vila iz Koma planine, (1)
 Nenavidna nàda sve starine (60)
 Radi žalah ke čuje bez broja, (1)
 Ne miruje nit ima pokoja, (22)
 45 Već svu pomnju k'u može staviti
 (11)
 Upraviti za njih omraziti, (60)
 Pogubiti ili pogrditi, (5)
 Ali kako braću omraziti, (22)
 Vidov danak usto prohodàše (1)
 50 Koga Čara l'jepo svetkovaše, (59)
 Zvona slave po svoj mrkloj noći, (1)
- Konje jašu, za podne će doći. (26)
 Još se ne bih l'jepo rasvanulo, (6)
 Nit se dnevom sunce pobrinulo, (55)
 55 Od Čare se junaci skočiše, (6)
 Svoje konje hitro prihvatiš(e), (29)
 Poigraše u to polje ravno, (6)
 Čarsko polje dugo i široko. (58)
 Koliko je konja i konjića, (1)
 60 Ti ne vidiš polivši' vojnika (27)
 Što je ono do deve' brajena, (1)
 Složne braće devet Crnomira. (55)
 Svaki jaši mula rumenoga, (1)
 Pored hoću jedan do drugoga. (27)
 65 Vila tada sve to već srdita, (1)
 Potajno se na Kočac doskita, (55)
 Pa je svilen pasa razvijala, (1)
 Koga zlatom bila nakitila, (22)
 Pa zaviče iza svega glas(a), (5)
 70 Da je čuje i d'jete bez pasa: (59)
 »L'jepe sreće mladim Crnomirim',
 (1)
 Ravne Čare težacim', pastirim', (27)
 Jedan od vas ki će upraviti (1)
 I leteći k meni namjeriti! (55)
 75 Jer koj' bi se opasat hotijo, (1)
 L'jepa bi ga sreća namjerila, (22)
 Čast i dika bit će mu dov'jeka, (1)
 Dokle bude u Čari čovjeka!« (58)
 Kad je Petar vilu razumijo, (1)
 80 Srdito je njome govorio: (22)
 »Ne budali, od planine vilo, (1)
 Vodu pijuć' a ne vino cilo! (58)
 Crnomiri neće tvoga dara, (1)
 Sasvim da je od suhoga zlata! (27)
 85 Jer taj pasak jednome bi bijo, (1)
 A svoj drugoj nesklad učinijo, (58)
 Braća ne bi u skladu živjela, (6)
 Bez pristanka ka su se ljubila.« (27)
 Vila tada, sve to već srdita, (1)
 90 Od jada se Babini doskita, (55)
 Pa zavika što god već mogaše (1)
 Prama brodu koji vozi kneza, (27)
 Ponosita Mlečanina bana, (1)
 Providura o' Korčule grada: (58)
 95 »Kruno naša, od Korčule kneže, (1)
 Od starine bane i viteže, (38)
 Dobro doša u naše krajine, (3)
 Bog te kripti s nebeske visine! (55)
 Jedan dio obilnosti svoje (1)
 100 Podao ti, jer ti se pristoj! (27)
 Pakle dužde vele malo čini (1)
 Službu koju vjerni bane čini. (55)
 Kad te uvedu usred grada tvoga —
 (17)
 Ti poslušaj nutkovanja moga — (22)

- 105 Od svih sela ti zovi glavare, (1)
 Neka tebi zabilježe dare (55)
 U livadam¹ i u vinograda!— (38)
 Čini pomlju koju za te radim! —
 (1)
 Kada budeš dare ispitati, (36)
- 110 Drugi će se za te poslušati. (61)
 Al se pazi od čarskoga sela, (1)
 Da ti ljubav sve bude vesela, (27)
 Jerbo ima do deve² brajena, (1)
 Devet braće i sestra jedina! (59)
- 115 Među se su uv'jek skladni bili, (1)
 Svojim skladom selu ugodili, (27)
 Navlastiti Petre kapetane (1)
 I brat njegov, Crnomir Stojane, (55)
 Pod obranom tij'zi' junakovâ (1)
- 120 Ne boje se dužda od Mletaka.« (30)
 Kad je Petar¹ vilu razumijo, (32)
 Što je rekla, odlučit činijo.² (22)
 Netom dođe usred grada svoga, (1)
 Od glavara dozivlje svakoga, (45)
- 125 Još i Petra, čarskoga glavara, (1)
 Obilata da mu dade dara. (22)
 Ki su redom prvi zvani bili, (1)
 Ti su knezu l'jepo ugodili — (1)
 Poklonili dajdene baštine, (35)
- 130 Dan današnji zovu se knežine. (58)
 Kad je Petar pako pristupijo, (1)
 Knez je njemu l'jepo govorijo: (22)
 »Slugo vjerna, čarski kapetane, (1)
 Sad ti kaži zemlje izabrane, (35)
- 135 Od tvojega sela pripravljene (35)
 Za dostojno počastiti mene! (58)
 Jer ako si na glasu spameta(n), (5)
 Nećeš meni biti ti odmeta(n)! (37)
 Vidi izgled ostalih glavara (35)
- 140 I njihovih obilatih dara!« (55)
 Govori mu Petre Crnomire (1)
 »Vjeruj, kneže, da ne imam mjere
 (27)
 Čast ku nosim ja imenu tvomu (1)
 Ko plemiću duždu mletačkomu. (58)
- 145 Al je moja žalost prevelika: (1)
 Za te dara ja nemam parnika! (27)
 Jerbo Čara, kako je poštena, (1)
 Toliko je pako potištena: (55)
 Nema vrtla, nema vinograda (1)
- 150 Da se tvoja zarumeni brada!« (47)
 Glavom kreće kneže Mlečanine, (1)
 Glavom kreće, jezika rasteže: (23)
 »Ti se varaš, Petre Crnomire, (1)
 Da ja u tebi nemam take vjere! (63)
 Ne ufaj se poč iz dvora moga, (1)
- 155 Ne ufaj se poč iz dvora moga, (1)
 Dokle dara ja ne primim tvoga!«
 (23)
 Crnomire knezu odgovara: (1)
- »Koga, potom, koga hoćeš dara? (2)
 Ja ću tebi njega poklonit(i), (1)
 160 Al mi za to nemoj zamjeriti! (55)
 Dam ti, z boga, kneže Mlečanine.
 (1)
 Crne griže i još Srednje stine (27)
 U koje će udarati str'jele, (1)
 A iz njih će orli izlićati. (55)
- 165 Tu ćeš b'jele grade nagraditi, (1)
 Iz kojih ćeš str'jele izmećati, (22)
 A druge ćeš hrabreno primati.«
 (58)
 I to knezu ne bi za dovoljno, (1)
 Već ga opet nutkuje i kara, (22)
- 170 Kome Petar jopet odgovara: (55)
 »Za Dunjajom jedan gonjaj grožđa
 ima, (20)
 Koji nije kopan ni obriza(n); (27)
 S njega nećeš okusiti vina, (1)
 Jer je u njemu jedna šuplja stina.
 (65)
- 175 A kad budeš Čari došetati, (1)
 Tu ćeš, kneže, konja veživati.« (30)
 I to knezu ne bi za dovoljno. (1)
 Petru steče dilo nepristojno... (33)
 Nike mu je r'ječi govorijo, (22)
- 180 Tako da se kneže razljutijo, (55)
 Pa namakne na vrata stražare, (1)
 Kojim reče da Petra ufat(e). (26)
 Petar na se neće ih primit(i), (5)
 Već se zdravo hrabreno uputi. (55)
- 185 Bježi Petar pu' Gornjega Blata, (1)
 Za njim straža, niko ga ne hvat(a).
 (26)
 Straža trče, a Petar još bolje, (1)
 Neće zeće da ga pas zakolje. (58)
 Ali mu je loša sreća bila, (1)
- 190 Koja mu je život pogubila: (28)
 Jedan vojnik ne moć ga stignut(i).
 (5)
 Buzdohanom hoti se hitnuti. (55)
 Koliko ga lako zahitijo, (1)
 U bedro ga bijo zahitijo, (25)
- 195 Za da junak bježati ne može. (4)
 Zalud viče da mu ko pomože, (55)
 Jakos' gubi, padne na koljena, (1)
 'Dje se sada zovu »Klokojina.« (27)
 Tad ostali na njeg navališ(e), (5)
- 200 Životom ga tute rastaviše. (55)
 Počuj, brate, žalosnije zgode (1)
 U čas koji prvi dan dohodne! (22)
 Braću zove Crnomir Stojane: (1)
 »Ne čekajmo da nam jutro svane,
 (55)
- 205 Mila braćo, već mi potecimo, (1)
 Bratu Petru tere pomozimo! (22)
 Pritećući bud'mo u pomoć(i), (5)
 Jer mu loša sreća bude doći (55)
 Ispred kneza od Korčule grada, (1)
- 210 Ki mu radi žalosnega jada! (27)
 Sve se meni u sanku sklonulo, (18)

¹ zabuna umjesto: kneže;

² pogrešan slijed riječi, ispravno je:
 ... činit odlučio.

- Ter se i moje čelo oznojilo!« (64)
 Kad to čulo do sedam³ brajena, (18)
 Još i l'jepa sestra ljubezna, (35)
 215 Brže svoje mule prihvatiš(e), (35)
 Svi na muli jašu bez pristanka —
 (35)
 Prin bijela osvanuše danka. (55)
 Kad su prešli medaš od Žrnova, (1)
 Glasom viče jedno monče, zove: (22)
 220 »Slušajte me, braćo Crnomiri, (1)
 Ravne Čare težaci, pastiri, (27)
 Kasno vam je u grad uleteć(i), (5)
 Bratu Petru treba vam priteć(i)! (37)
 On se uputi pu' Gornjega Blat(a),
 (53)
 225 A za njome straža kako jata. (55)
 Drugin putin nos'te mu pomoći, (1)
 Za da k njemu prij' budete doći!«
 (22)
 Što su čuli, to su učinili, (1)
 Kraćim su se puten uputili. (27)
 230 Ka' su došli do Gornjega Blata, (35)
 Tu najdoše umorena brata (30)
 Nasred puta krvlju oblivena, (1)
 Mrkin očin k njima obrnuta, (22)
 Još duhata, a ne ostinuta. (58)
 235 Svi žalostni odjeće deraše. (1)
 Plačna sestra kose rasplićaše. (22)
 To skončanje mladi' Crnomira, (35)
 Čini pobječ straži bez obzira. (55)
 Crnomiri, kada to vidili, (52)
 240 Rastrkane mule sakupil(i), (43)
 Na njih lete pu' Korčule grada. (44)
 Osta plačna samo sestra mlada, (57)
 Brani njega od pašâ nemila (1)
 I od svakog ljudskog mesojil(a), (26)
 245 Suzam' pere ostinula lica. (58)
 Što su straže rano uranile, (1)
 Nisu, srećo', zatečene bile (23)
 Od junaka, ki hitro trčah(u), (35)
 Razlog iskat koji ubi brata. (35)
 250 Ne s građani' s ki(m) ga ne imah(u).
 (22)
 Ne go s knezom, koga proklinjahu.
 (55)
 Još i oni(m) ljuti(m) stražarnici, (1)

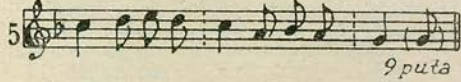

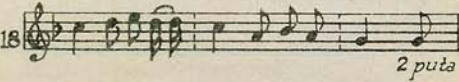
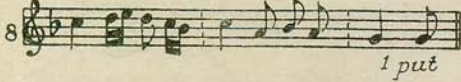

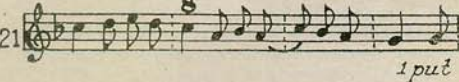
- Svoga brata Petra razbojnici(m).
 (29)
 Ka' su došli na vrata od grada, (35)
 55 Ali gradu zatvorena vrata, (55)
 Jer je kneza dozivala vila, (1)
 B'jelu gradu da zatvori vrat(a): (29)
 »Ako gradu ne zatvoriš vrat(a), (37)
 Poginućeš, kneže, iznenada, (1)
 60 Jer će doći mladi Crnomiri, (35)
 Poginućeš i ti i vojnici!« (58)
 Kad je kneže vilu razumijo, (14)
 B'jelu gradu vrata zatvorijo. (24)
 Tu dojdoše devet³ Crnomira, (1)
 65 Ali gradu zatvorena vrata. (22)
 Tu su stali tri bijela dana, (1)
 A kad četvrti danak osvanuo, (39a)
 Al se gradu ne otvore vrata, (1)
 Sa grada se braća podigoš(e), (26)
 70 Pa se vrate do Gornjega Blata, (1)
 Da sprovede umorena brata. (31)
 Na mula su njega primetnuli (1)
 I haljinam svojim ogrnuli, (40)
 Pa ga ravnoj Čari donesoše, (50)
 275 U rodnu ga mjestu sahraniš(e). (34)
 Crnomire, pokojna ti duš(a)! (51)
 Ko te ubi, prokleta mu ruka! (55)
 L'jepo Čara Petra počastila, (1)
 Jednu mu je misu odredila; (22)
 280 Svako lito u lipnju misecu (1)
 Odredi mu Čara misu svet(u) (5)
 Za Petrove duše sahranjenje. (1)
 Bog mu dao u raju spasenje, (48)
 A i njemu i njegovoj braći (1)
 285 I sestrici, ier su bili skladni! (49)
 Crnomiri, l'jepa van je dika, (1)
 Pokojna van uv'jek duša bila! (41)
 Kada pjesmu od vas bude(n) štiti,
 (1)
 Uv'jek ću van pokoj nazivati. (46)
 290 Neka van je pohvala i slava! (1)
 Pjesma mi je sad ostala kraća. (35)
 Koga nije, da kruha ne jede! (1)
 A mi, braćo, zdravo i veselo! (56)

³ zabuna, umjesto: osam. 2

MELOSTROFA JE PO PRAVILU GRAĐENA OD 4 MELOSTIHA, IZUZETNO JE KRAĆA ILI DUŽA; SVAKI TAKT ČINI JEDAN MELOSTIH.

1. i 3. melostih pravilne melostrofe.

mjera $5+5+3$
8

1 93 puta	12 1 put
2 1 put	13 1 put
3 1 put	14 1 put
4 1 put	15 1 put
5 9 puta	16 1 put
6 7 puta	17 1 put
7 1 put	18 2 puta
8 1 put	mjera $6+5+3$ 8
9 2 puta	19 1 put
10 1 put	mjera $6+6+3$ 8
11 1 put	20 1 put
	mjera $5+5+3+3$ 8
	21 1 put

2. melostih (ali iznimno i završni, ili koji drugi melostih)
pravilne melostrofe.

mjera $4+5+3$

22 25 puta

23 2 puta

24   $\left(\frac{6}{8}\right)$
1 put

25   $\left(\frac{2}{8}\right)$
1 put

26 5 puta

27 20 puta

28 1 put

29 3 puta

30 4 puta

31 1 put

32 1 put

33 2 puta

mjera $5+2+4+5+3$

34 1 put

2. melostih (ali iznimno i završni ili koji drugi melostih)
pravilne melostrofe.

mjera $\frac{4+5+3}{8}$

35 *14 puta*

36 *1 put*

37 *3 puta*

38 *2 puta*

39 *2 puta*

40 *1 put*

41 *1 put*

42 *1 put*

43 *1 put*

44 *1 put*

45 *1 put*

46 *1 put*

47 *1 put*

48 *2 puta*

49 *1 put*

50 *1 put*

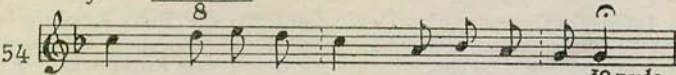
51 *2 puta*

52 *1 put*

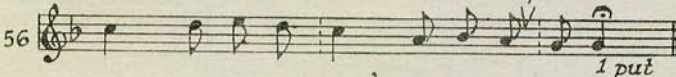
53 *1 put*

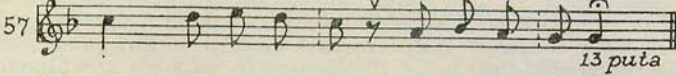
4. (završni) melostih pravilne melostrofe.

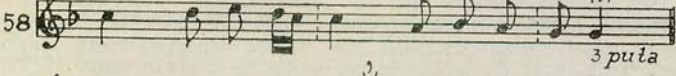
mjera 5+5+3

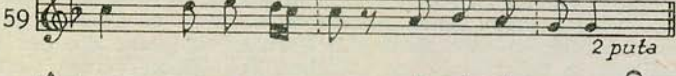
54 30 puta

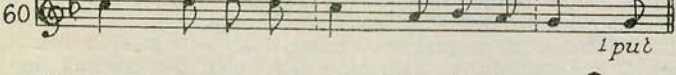
55 1 put

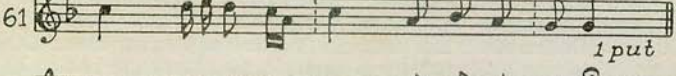
56 1 put

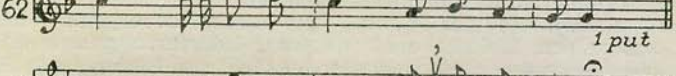
57 13 puta

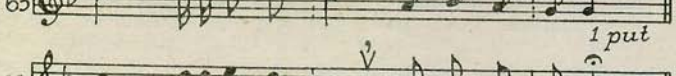
58 3 puta

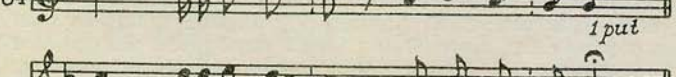
59 2 puta

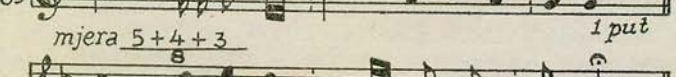
60 1 put

61 1 put

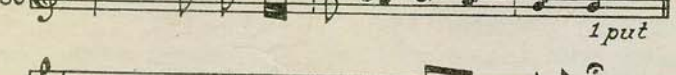
62 1 put

63 1 put

64 1 put

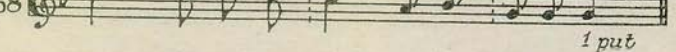
65 1 put

mjera 5+4+3

66 1 put

mjera 5+4+4

67 1 put

68 1 put

ZUSAMMENFASSUNG

Das Korčulaner Lied von den Crnomiri

Eine alte Lokalüberlieferung im Dorfe Čara auf der Insel Korčula berichtet von einem blutigen Zusammenstoss zwischen dem Dorfe und dem venezianischen Fürsten-Statthalter auf Korčula, wegen der Abgaben die der Fürst von den Inseldörfern heischte, die der Dorf- und Stammesälteste Petar Crnomir aus Čara verweigerte und den Fürsten beleidigte, worauf des Fürsten Schergen den fliehenden Petar erschlugen. Nach einer erweiterten Version, rächten ihn darauf seine acht Brüder, indem sie dem Fürsten auflauerten und ihn töteten. Der darauf folgenden Strafexpedition fielen, ausser zahlreichen Dörflern, auch noch zwei weitere Brüder des Petar Crnomir zu Opfer, während die übrigen Brüder auf den venezianischen Galeeren endeten.

Die Überlieferung hat keine historisch bestätigte Grundlage, aber schon der erste veröffentlichte Bericht über sie, mutmasst dass sich das Ereignis um die Jahrtausendwende herum begeben haben könnte, d. h. während der ersten Besitznahme der Insel durch die Venezianer. Die Bewohner des Dorfes Čara sind jedoch gefühlsmässig so sehr verbunden mit dieser Überlieferung, dass sie seit altersher alljährig das Andenken an die Begebenheit und den Todestag des Petar Crnomir sehr feierlich mit einer Memorial-Messe, verbunden mit einem *De profundis* feiern.

Der älteste geschriebene Bericht von dieser Überlieferung stammt aus dem Jahre 1858 (gedruckt 1878), doch wurde die Legende auch in einer Ballade besungen, die 1889 zum ersten Mal in Druck erschien, deren Autor aber nicht mit Bestimmtheit festgestellt werden kann. Allen Anzeichen nach ist es aber anzunehmen, dass das ein geschulter Mensch war, denn die Sprache ist nicht die der Inselbauern, obzwar die Ballade in volkstümlichen epischen Zehnsilben-Versen verfasst ist und ausserdem schon vor so langer Zeit zum Volksliede wurde, dass sie in dieser Zeit schon sehr viele Merkmale der Volksballaden annahm.

Musikalisch ist das die typische Art des Singens von Balladen und epischen Gesängen ohne Gusle-Begleitung, also eine der Arten die entlang der Adria-Küste geübt werden. Die Melodie ist syllabisch und bewegt sich im dorischen Modus. Sie bildet eine melische Strophe aus vier melischen Versen, welche untereinander einigermassen verschieden sind. Da aber die Verse des Textes keine Strophen bilden — die alten jugoslavischen Volksballaden und epischen Gesänge haben keine Strophen — so fällt der Melodieschluss in dieser (und ähnlichen) Balladen selten zusammen mit dem Satzschluss des Textes. Zu dieser Divergenz kommt es also darum, weil zur selben Melodie auch neuere Liedertexte gesungen werden, die schon in Strophen gehalten sind, was mit der Zeit zur Bildung von Melostrophen führte, und wenn also, wie in diesem Falle, auf die solcherart neugebildete Melostrophe ältere, stropfenlose Texte gesungen werden, kommt es zur beschriebenen Erscheinung.

Die Notentabelle enthält alle melischen Abweichungen des Sängers und jede ist mit einer laufenden Nummer versehen. Bei jedem Vers der Textwiedergabe ist die Nummer derjenigen melischen Abweichung angezeigt, auf welche der jeweilige Vers gesungen wurde. Auf diese Weise ist es ermöglicht die ganze Ballade musikalisch zu rekonstruieren in genauer Wiedergabe der Interpretation des lokalen Balladensängers Ante Baničević.